Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 14, No. 1, Spring 2024, 73-93
DOI: 10.21859/priw-140104

The type of religiosity of students and its effect on political participation

Marziye Khorasani[1], Mojtaba Sedaghatifard[2], Ali Parimi[3]

Date of Received: 2023/09/01 **Date of Acceptance**:2024/03/04

Abstract

Researchers use interviews to examine people's views in survey research and various types of qualitative research. By criticizing educational research and expanding attention to qualitative research and integrated research, more attention has been paid to the interview. With the aim of understanding the meaning of religion and its impact on political participation among students in various religious dimensions, consequential and experimental rituals among young people, this research has investigated and studied the views of students of universities in Semnan province by using the method of focal interview. The present article introduces analysis methods. And the analysis of the interview data includes quantitative, structural and interpretive analysis. The technique of gathering information is a focal interview with a questionnaire designed by the researcher and was used to select the interviewers through a special website (press line) that was intended to be presented to students. The results

1. PhD student،Social Sciences, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Garmsar, Iran mkhorasany746@gmail.com

2. Assistant Professor Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Azad University of Garmsar, Iran.(Responsible author) , sedaghati_fard@yahoo.com

3. Assistant Professor Faculty of Theology, Payam Noor University, Tehran, Iran a.parimi@pnu.ac.ir

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

of this research indicate that the young people participating in the dimension of basic beliefs have beliefs that are approved and ordered by religion, and this is consistent with the political participation of students, but in other dimensions, especially in the dimension of rituals, the respondents gave a new meaning in this field. And based on their understanding, they have adopted methods even in the case of conflict with religion.

Keywords: Religious pluralism, student, political participation, beliefs, interview

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی – پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال چهاردهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۳، صص ۹۳ – ۷۳

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۱۰۴

نوع دینداری دانشجویان و تاثیر آن بر مشارکت سیاسی آنان

مرضیه خراسانی[۱]
مجتبی صداقتی فرد[۲]
علی پریمی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۴

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه میان دینداری و مشارکت سیاسی دانشجویان انجام شده است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل دانشجویان دانشگاه‌های سمنان بود و با استفاده از فرمول کوکران ۲۰۱ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری شد. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که جوانان مشارکت کننده در بعد اعتقادات پایه‌ای دارای اعتقادات مورد تأیید و سفارش دین هستند و این امر با مشارکت سیاسی دانشجویان همخوانی دارد اما در سایر ابعاد، بخصوص در بعد مناسکی پاسخگویان به باز معنایی در این حوزه پرداخته و بر اساس درک و فهم خود حتی در صورت مغایرت با دین روش‌هایی را اتخاذ نموده‌اند.

واژه‌های کلیدی: دینداری ، دانشجو، مشارکت سیاسی

۱. دانشجوی دکتری جامعه شناسی سیاسی ، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران،
mkhorasany746@gmail.com

۲. استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران، (نویسنده مسئول)
sedaghati-fard@yahoo.com

۳. استادیار گروه معارف اسلامی ،دانشکده الهیات ومعارف اسلامی،دانشگاه پیام نور، تهران، ایران،a.parimi@pnu.ac.ir

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

مقدمه

دین همواره در جامعه ایران جایگاهی بنیادین داشته و نقش آن در عرصه سیاست به‌ویژه در میان نسل جوان قابل توجه است. دانشجویان به عنوان قشری پویا و اثرگذار در تحولات اجتماعی و سیاسی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. شناخت رابطه دینداری و مشارکت سیاسی دانشجویان می‌تواند به سیاست‌گذاران فرهنگی و آموزشی در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی کمک کند.

بیان مسأله

امروزه بسیاری از صاحب نظران و جامعه شناسان درباره نقش مهم دین در زندگی و تأثیر مهم آن در جامعه سخن می گویند(طالبی و حاجیلو : ۱۳۹۲، ۱۱۲). اهمیت این موضوع از آنجا است که دینداری کارکردها و آثار ویژه ای در همه زوایای زندگی بشری دارد، زیرا افراد دیندار بسیاری از کنش ها، افکار، شیوه زندگی، ارزش ها و حالت های خود را براساس دین تعیین می کنند و دین را ناظر بر زندگی خود می دانند(موسوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۳۰) در جامعه ایران با وجود آن که هنوز با پدیده تکثرگرایی زیست جهان های اجتماعی به طور کامل رو به رو نشده است ودین از عرصه عمومی رخت بر نبسته است اماقدم به مرحله ای از گذر تاریخی گذاشته است که تا حدی با این پدیده رو به رو شده است وجوانه هایی از این پدیده به وجود آمده است وهمه حوزه های سیاسی ، اجتماعی، اقتصادی ودینی را تحت تاثیر قرار داده وارزشهای جدیدی را رواج می دهد که این ارزشها موجب تکثر در اعتقادات دینی افراد وگرایش های فکری، وتنوع سبک های زندگی می شود که در بیشتر مواقع در تقابل با آموزه های دینی هستند وباعث می شود که باورهای دینی تا حدی خصلت قطعی خود را از دست داده و به موضوعاتی انتخابی بدل شوند. به بیان دیگر، زمانی عنصر ترجیح و گزینش گری در حوزه دینداری وارد شود، انواع تفاسیر از دین وانواع دینداری در عرصه عمومی ظهور خواهند یافت و وضعیت مقبولیت معانی وباورهای دینی در درون آگاهی افراد مورد تردید قرار می گیرد که این امر بر کنش های روزمره افراد جامعه مستقیم وغیر مستقیم تاثیر میگذارد(مرشدی :۱۳۸۵: ۱۰۱) و بالطبع بر روی میزان ونحوه مشارکت افراد در جامعه تاثیر خواهد گذاشت.بنابراین باید برای رفع پیامدها و در جهت رشد و توسعه همه جانبه کشور در نقاط مختلف، در جهت عوامل موثر بر مشارکت سیاسی گام برداشت. از جمله عوامل مرتبط با مشارکت سیاسی دینداری است. تاثیر دین به عنوان یکی از مهم ترین عوامل گسترش مشارکت مردمی در طول تاریخ به ویژه در جهان اسلام انکارناپذیر است. با توجه به اینکه، یکی از اهداف تلاش استعمارگران برای سکولار سازی جوامع مسلمان، بی تفاوت ساختن آنان در قبال سرنوشت اجتماعی خود

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

و زمینه سازی برای تسلط آسان بر جوامع اسلامی بوده است، توجه به تاثیر دینداری، بر مشارکت سیاسی به عنوان مسئله ای اجتماعی مهم، قابل بررسی است. بنابراین مشارکت مردم به خصوص نخبگان فکری از جمله دانشجویان در صورت وجود مجاری مناسب برای بیان دیدگاه ها و خواسته های سیاسی خود نقش موثری در سلامت و ثبات سیاسی جامعه اصولا ایفا می کنند. دانشجویان و در مواردی که به هر دلیلی احساس تعلق خود به نظام سیاسی حاکم و روندهای سیاسی جاری را از دست دهند و احساس بیگانگی کنند، می توانند به عامل بی‌ثباتی در جامعه تبدیل شوند. از این رو دست یافتن به چگونگی نگرش سیاسی دانشجویان و توجه هرچه بیشتر به عوامل اجتماعی که به مشارکت سیاسی این قشر کمک می کند، امری ضروری است، ونظام اسلامی ایران نیز به عنوان یک نظام دینی همواره بر ضرورت فعالیت سیاسی دانشجویان ومشارکت فعال ومثبت آنان در مباحث سیاسی تاکید دارد. بنابراین ، با توجه به بافت دینی جامعه واهمیت نقش دین در زندگی سیاسی اقشار جامعه ایران وفعال بودن قشر دانشجویان در این زمینه ؛ پژوهش حاضر در پی دست یابی به این سئوال اساسی است که: نوع دینداری چه تاثیری بر مشارکت سیاسی دانشجویان دارد؟

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

پیشینه تحقیق

مطالعات انجام‌شده در داخل کشور نشان می‌دهد که میان دینداری و مشارکت اجتماعی و سیاسی رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. برای نمونه، کریمی و موسوی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «نقش دینداری در اعتماد اجتماعی و مشارکت دانشجویان» دریافتند که دینداری اعتقادی، مناسکی و پیامدی با سطح مشارکت دانشجویان رابطه مستقیم دارد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که دینداری آگاهانه می‌تواند عاملی برای تقویت مشارکت سیاسی و اجتماعی جوانان باشد.

در پژوهشی دیگر، باقریان جلودار و فرد (۱۳۹۶) به بررسی «عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان» پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که دینداری اعتقادی و مناسکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های مشارکت سیاسی محسوب می‌شوند و در کنار آن، خانواده و گروه همسالان نیز نقش مهمی در تقویت این مشارکت دارند.

رحمانی و احمدی (۱۳۹۴) در تحقیق خود با عنوان «دینداری و رفتار سیاسی جوانان» که بر روی دانشجویان دانشگاه تهران صورت گرفت، نشان دادند که باورهای دینی نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار سیاسی جوانان ایفا می‌کند. یافته‌های آنان حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سطح دینداری و میزان مشارکت سیاسی دانشجویان بود.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌های متعددی به بررسی نقش دین در مشارکت سیاسی پرداخته‌اند. هافمن و داد (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «دین، جنسیت و مشارکت سیاسی در آفریقا[1]» نشان دادند که باورهای مذهبی در کنار نقش‌های جنسیتی از عوامل تعیین‌کننده مشارکت سیاسی در کشورهای آفریقایی هستند. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که مذهب در جوامع آفریقایی به‌عنوان محرک اصلی کنش سیاسی عمل می‌کند.

اسمیت (۲۰۰۳) در کتاب خود با عنوان «دین به‌مثابه سرمایه اجتماعی: تولید خیر مشترک[2]» دینداری را نوعی سرمایه اجتماعی معرفی می‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که دین‌داری از طریق تقویت پیوندهای اجتماعی و ارزش‌های مشترک، می‌تواند مشارکت سیاسی و مدنی را افزایش دهد.

وربا، شلوزمن و برادی (۱۹۹۵) در کتاب «صدا و برابری: داوطلبی مدنی در سیاست آمریکا[3]» توضیح دادند که نهادهای مذهبی از طریق شبکه‌های اجتماعی و آموزش‌های غیررسمی سیاسی، به‌طور غیرمستقیم موجب ارتقای مشارکت سیاسی شهروندان می‌شوند.

مبانی نظری

در این پژوهش، برای تبیین رابطه میان دینداری و مشارکت سیاسی دانشجویان، از مجموعه‌ای از نظریه‌های کلاسیک و معاصر جامعه‌شناسی دین بهره گرفته شده است.

دورکیم دین را پدیده‌ای اجتماعی می‌داند که کارکرد اصلی آن ایجاد انسجام اجتماعی است. او معتقد است که مناسک دینی سبب بازتولید ارزش‌های مشترک می‌شوند و انسجام گروهی را تقویت می‌کنند (دورکیم، ۱۳۹۵، ص ۷۳). در زمینه مشارکت سیاسی دانشجویان، تقویت هویت جمعی و احساس تعلق به جامعه می‌تواند آنان را به مشارکت فعال‌تر در عرصه‌های سیاسی ترغیب کند (همان، ص۷۵).

وبر نشان می‌دهد که باورهای مذهبی می‌توانند زمینه ایجاد کنش‌های عقلانی و منظم را فراهم کنند. او معتقد است که این باورها به افراد کمک می‌کنند رفتارهای خود را با منطق و برنامه‌ریزی پیش ببرند (وبر، ۱۳۸۴، ص. ۴۷). بنابراین، دینداری دانشجویان می‌تواند زمینه مشارکت سیاسی سازمان‌یافته و مسئولانه را فراهم کند (همان ،ص. ۵۲).

پارسونز (۱۳۷۹، ص. ۱۰۳) دین را نهادی می‌داند که به زندگی افراد معنا می‌بخشد و ارزش‌های

1. Religion, Gender and Political Participation in Africa
2. Religion as Social Capital: Producing the Common Good
3. Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

کلان جامعه را مشروعیت می‌بخشد. او معتقد است که دین رفتارها را جهت‌دهی می‌کند و چارچوبی برای تفسیر کنش‌های اجتماعی فراهم می‌آورد (پارسونز، ۱۳۷۹، ص. ۱۰۶). از این منظر، دینداری دانشجویان می‌تواند تفسیر و مشارکت سیاسی آنان را هدایت کند (،همان ص. ۱۰۸).

گلاک و استارک دینداری را در پنج بعد اعتقادی، مناسکی، تجربی، پیامدی و معرفتی معرفی می‌کنند. هر یک از این ابعاد می‌توانند بر میزان و نوع مشارکت سیاسی دانشجویان اثرگذار باشند. به طور مثال، دینداری اعتقادی نگرش سیاسی فرد را شکل می‌دهد (گلاک و استارک، ۱۳۷۰، ص. ۲۸) و دینداری مناسکی مشارکت عملی او را تقویت می‌کند (همان ، ۱۳۷۰، ص. ۳۲).

برگر معتقد است که با وجود روند سکولاریزاسیون، دین همچنان در زندگی افراد معنادار باقی می‌ماند. وی تأکید می‌کند که دین حتی در جوامع دانشجویی، با وجود تنوع و تکثرگرایی، می‌تواند هدایتگر رفتارهای سیاسی باشد (برگر، ۱۳۶۹، ص. ۵۸) و الهام‌بخش مشارکت فعال در سیاست شود (همان ، ص. ۶۲).

پاتنام دین را منبع مهمی برای سرمایه اجتماعی می‌داند. نهادهای دینی با تقویت شبکه‌های اجتماعی و اعتماد متقابل، بستر مشارکت سیاسی را فراهم می‌کنند (پاتنام، ۱۳۸۰، ص. ۱۱۵). بنابراین، دینداری دانشجویان می‌تواند با ایجاد سرمایه اجتماعی، میزان مشارکت سیاسی آنان را افزایش دهد (همان ، ص. ۱۱۸).

در حوزه مشارکت سیاسی لیپست از جمله افرادی است که در این حوزه فعالیت کرده است و بیشتر به دنبال شناخت عواملی است که خارج ازشخصیت از قرار دارند وبه عنوان عوامل اجتماعی شناخته می شوند..لیپست عوامل تاثیر گذار بر تبیین مشارکت سیاسی را موقعیت اقتصادی خانواده، موقعیت اجتماعی فرد وموقعیت سیاسی - مذهبی فرد می داند(فولادیان ورمضانی،۱۳۸۷: ۲) . به نظر راش مشارکت تحت تاثیر عوامل زیرتغییر میکند: انگیزه های سیاسی، موقعیتِ اجتماعی، ویژگی های شخصی، محیط سیاسی، مهارت ها، منابع، تعهد و اثر بخشی سیاسی. هانتینگتون ونلسون مدعی هستند که عواملی مانند مهاجرت، جنگ خارجی، علایق مذهبی وعقیدتی کاملا مستقل از توسعه اقتصادی موجب ارتقاء آگاهی گروهی ودخالت مردم در سازمان ها ونهادهای سیاسی ودولتی ونیز تشدید فعالیت های دولت می شوند، که به نوبه خود مشارکت سیاسی را افزایش می دهند. از نظر آنان مشارکت سیاسی تابع دو عامل کلی نگرش ها واولویت های نخبگان سیاسی، وضع گروه ها، انجمن ها ونهادهای اجتماعی واسط در حوزه جامعه است(رضایی، ۱۳۷۵: ۵۵).

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

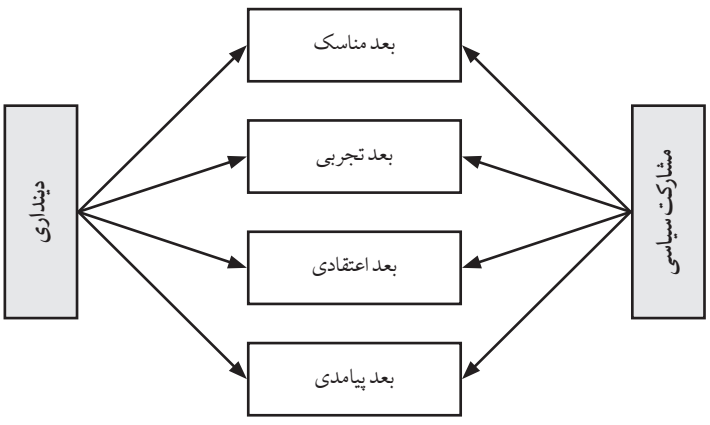
[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری مورد استفاده در این تحقیق یک رهیافت تلفیقی و کاربردی می باشدچون در دنیای معاصر دیگر تبیین مسائل با یک نظریه خطی امکان پذیر نیست. زیرا یک مسئله امروزه تحت تأثیر عوامل مختلف اجتماعی است که این عوامل عموماً در نظریه های مختلف مطرح شده اند. به همین جهت ما برای تبیین و توصیف بهتر مسئله، ترکیبی از نظریه های مختلف را ارائه کرده ایم تا هم مسئله بهتر بیان شود و هم قدرت تبیین بالاتر رود.

بنابراین در پژوهش حاضر برای مشارکت سیاسی نمی توان بر اساس مدل واحدی به تبیین مشارکت سیاسی پرداخت وازنظریات به صورت تلفیقی استفاده شده است ، و در بیان بررسی ابعاد دینداری از دیدگاه نظری و مدل مفهومی گلاک و استارک استفاده شده است.از دید گلاک و استارک، نقش اعتقادات و باورهای اخلاقی در دین، منسجم ساختن هنجارها و معنا دادن به آنهاست. این باورها و اعتقادات در نظامی واحد و فراگیر از هنجارها و ارزش های مشترک در جامعه شکل می گیرد و دلبستگی های، فردی قوی و خاصی را ایجاد می کند. مناسک دینی همبستگی اجتماعی وهمدلی را در افراد به وجود می آورد و تقویت می کند. این مناسک به افراد انضباط شخصی و زهدگرایی، که از ضروریات زندگی اجتماعی است، می آموزند و به این ترتیب آنان را برای زندگی اجتماعی آماده می کنند. مراسم دینی مردم را گرد هم جمع می کند و از این رو پیوندهای مشترک آنها را تثبیت و انسجام اجتماعی را تقویت می نماید.

مدل نظری تحقیق

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

فرضیه های تحقیق

۱- بین تکثرگرایی دینی و نوع دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.

۲- بین بعد مناسکی دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.

۳-بین بعد تجربی دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.

۴- بین بعداعتقاد دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.

۵-بین بعد پیامدی دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

از آنجایی که هدف اصلی از انجام این پژوهش، بررسی تکثرگرایی دینی و نوع دینداری دانشجویان وتاثیرآن برمشارکت سیاسی آنها می باشد، لذا از روش توصیفی از نوع مصاحبه کانونی استفاده شد؛ که در آن نقش دانشجویان و تأثیر آن برمشارکت سیاسی مورد بررسی قرار گرفته است . همچنین، این پژوهش از نظر هدف کاربردی و نتایج آن، مشخص وعینی بوده و جنبه کاربردی دارد.

جامعه آماری این پژوهش،دانشجویان به عنوان یک صنف وطبقه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است.

به منظور برآورد حجم نمونه نیز تعداد پاسخگویان مورد نیاز در این تحقیق که از جامعه آماری برگزیده شده اند. در این پژوهش نیز با توجه به معلوم بودن حجم جامعه آماری، از فرمول کوکران(تعیین حجم نمونه از جامعه آماری محدود) که یکی از پرکاربردترین روشها برای محاسبه حجم نمونه آماری است، استفاده گردیده شدو سپس با استفاده از روش نمونه گیری طبقه بندی شده استفاده شده است.

با توجه به حجم جامعه آماری ، نمونه ای برابر با ۴۷۳ نفر به دست آمد که این تعدادنمونه ازبین دانشجویان دانشگاه های سمنان که در حال تحصیل هستند انتخاب شده اند.

در این پژوهش، به منظور جمع آوری داده ها ، یک پرسشنامه ساختارمند متشکل از سه بخش اصلی طراحی شد، بخش اول ویژگی های جمعیت شناختی پاسخ گویان را از لحاظ پارامترهایی همچون جنسیت ،سن ومیزان تحصیلات،رشته تحصیلی مورد بررسی قرار می دهد، بخش دوم، نیزحاوی سوالاتی بود که گروه عوامل ایجاد کننده(برداشت فرد از نوع دینداری دانشجویان)را مورد سنجش قرار می داد وبخش سوم عوامل پیش برنده مشارکت سیاسی را مورد سنجش قرار می دهد.

پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش یک پرسشنامه محقق ساخته می باشد که گویه های آن با

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

بررسـی ادبیات موجود در این زمینه(همچون مقاله دورن و همکارانش،۲۰۱۷) تنظیم گردیده است. ایـن پرسشـنامه شامل ۴۰گویه است .

همچنین روایی پرسشنامه توسط متخصصان تأیید شد و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ مورد تأیید قرار گرفت.

تعاریف عملیاتی تحقیق

دینداری

در علوم اجتماعی و روان‌شناسی دین مفهومی چندبُعدی است که شامل باورهای اعتقادی، تجربه‌های عاطفی، اعمال عبادی و پیامدهای اخلاقی-اجتماعی می‌شود. به اعتقاد گلاک و استارک (۱۳۴۴: ۲۰-۲۵، به نقل از سلطانی، ۱۳۸۷) دینداری تنها به اعتقاد ذهنی محدود نمی‌شود، بلکه در تجربه‌های درونی، رفتارهای مناسکی و آثار آن بر زندگی اجتماعی نیز بروز می‌یابد.

از سوی دیگر، آلپورت (۱۹۶۶: ۴۵۴، به نقل از شجاعی زند، ۱۳۸۲) دینداری را «جهت‌گیری پایدار فرد نسبت به دین» معرفی می‌کند و آن را در دو بعد درونی (Intrinsic) و ابزاری (Extrinsic) متمایز می‌سازد. در دینداری درونی، فرد دین را غایت و هدف زندگی خود می‌داند، در حالی که در دینداری ابزاری، دین وسیله‌ای برای رفع نیازهای روانی یا اجتماعی تلقی می‌شود.

بر این اساس می‌توان گفت:

دینداری مجموعه‌ای چندبُعدی از باورها، عواطف، رفتارهای عبادی و پیامدهای اخلاقی-اجتماعی است که با نوع جهت‌گیری فرد نسبت به دین (درونی یا ابزاری) شکل می‌گیرد (گلاک و استارک، ۱۳۴۴: ۲۲؛ آلپورت، ۱۹۶۶: ۴۵۴)

بعد اعتقادی(باور):

آن چیزی است که انتظار می رود پیروان یک دین بدان اعتقاد داشته باشند. گلاک و استارک این باورها را در هر دین به سه نوع تقسیم کرده اند: باورهای پایه ای مسلم، که ناظر بر شهادت به وجود خدا ومعرفی ذات و صفات اوست. باورهای غایت گرا، که هدف و خواست خدا از خلقت انسان و نقش او در راه نیل به این هدف است. باورهای زمینه ساز که روش های تأمین اهداف و خواست خداوند و اصول اخلاقی را که بشر برای تحقق آن اهداف باید به آن ها توجه کند، در بر می گیرد. گلاک و استارک بعد باور یا عقیدتی را بعد«ایدئولوژیکی »نیز نامیده اند.

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

بعد مناسکی (عمل):

نظام اعتقادی اصلی است که در همه ادیان وجود دارد، اما این اعتقادات به صورت مناسک نمود عینی می یابند. تمام ادیان بنابر، اقتضای زمانی و مکانی، نحوه خاصی از عمل و زیست را بر مؤمن الزام می کنند که همان عمل دینی است. این عمل خواه ناخواه، در پرتو نظام فقهی و اخلاقی سامان میپذیرد. بعد عمل یا مناسک، اعمال دینی مشخصی نظیرعبادت های فردی، نماز، روزه، صدقه، ذکات،اعمال حج،غسل تعمید و... را در برمی گیرد. در تشریح بعد مناسکی بر این نکته تأکید باید نمود که در عملیاتی کردن این بعد، علاوه بر مشارکت در فعالیت های مناسکی، زمینه های همدلی، وحدت، انسجام و مشارکت های سیاسی و حتی اقتصادی فراهم می گردد.

بعدتجربی:

تجربه دینی با احساسات، تجربیات و درون فرد دیندار مرتبط است. احساسات و عواطف دینی وجه عالی تری از دینداری است که بیشتر قلبی و درونی بوده و برخلاف مناسک و مراسم آیینی همیشه نمود بیرونی ندارد. دیندارانی که این بعد را کسب می کنند «مخلص» نامیده می شوند و از منظر تجربه شخصی خود الزام و پایبندی خود را نسبت به خدا و جامعه نشان می دهند مثل راز و نیاز موسی و شبان .

بعدپیامدی:

بعد پیامدی فی نفسه نتایج دینداری است به اعمالی گفته می شود که از عقل،دانش،عقاید، احساسات و اعمال دینی ریشه می گیرد و از ثمرات و نتایج باورهاوایمان در زندگی و کنش های بشر برای سعادت دنیوی و اخروی است.

مشارکت سیاسی

مشارکت سیاسی دراین تحقیق این چنین تعریف می شود: « فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه در انتخاب رهبران دموکراسی وتغییر و تحولات اجتماعی و قدرت همچنین شرکت مستقیم و غیر مستقیم در سیاست گذاری عمومی کشوراست» در این تعریف واژه مشارکت سیاسی را در مقابل بی تفاوتی سیاسی، به کار می برد. در بررسی این تعریف می توان گفت اولاً؛ مشارکت یک فعالیت است، نه یک نگرش، ثانیا شهروندان عادی و دولتی فرق گذاشته است ثالثا در این تعریف اصطلاح سیاست گذاری عمومی و تاثیرگذاری در تصمیم گیری ها مهم است.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

یافته های پژوهش

دراین مرحله از پژوهش داده هایی که با استفاده از ابزارهای معتبر و پایا از جامعه آماری گرداوری شده است تجزیه و تحلیل نموده و با استفاده از این تجزیه و تحلیل در نهایت به رد یا قبول فرضیه ها پرداخته می شود. تجزیه و تحلیل دارای دو مرحله می باشد اول: بکارگیری تکنیک و آزمون اماری و تفسیر مناسب از آنها با توجه به ماهیت داده های به دست آمده و نوع فرضیه ها . دوم : تحلیل نتیجه های حاصل از محاسبه های آماری و تفسیر نتیجه ها برای ایجاد یک برداشت نظری از آنها(هاول، ۱۹۹۲).

آمار توصیفی شاخص‌های پژوهش

قبل از انجام آزمون فرضیات تحقیق با معادلات ساختاری، ابتدا به بررسی نرمال بودن توزیع پاسخ ها در نمونه آماری پرداخته شده است. برای سنجش نرمال بودن که پیش فرض انجام معادلات ساختاری برای دو نرم افزار لیزرل و آیموس است، از سه آزمون چولگی- گشیدگی، کولموگورف - اسمیرنوف و شاپیرو - ویلک در این تحقیق بهره برده شده است، تا نرمال بودن توزیع پاسخ ها در نمونه اماری، با قوت بیشتری مورد اطمینان قرار گیرد و پیش فرض معادلات ساختاری برقرار باشد(جدول ۴-۷).

میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

عامل	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	چولگی	کشیدگی
دینداری	۰۱۷ .۳	۷۴۰ .۰	۴۸۶ .۱	۴۵۶ .۴	۰۵۹ .۰-	۰۴۷ .۰-
مشارکت سیاسی	۱۱۴ .۳	۹۳۴ .۰	۵۰۰ .۱	۷۵۰ .۴	۱۷۶ .۰-	۴۹۴ .۱-

با توجه به جدول فوق ملاحظه می‌شود میانگین پاسخ افراد به شاخص دینداری برابر ۳/۰۱۷، و برای شاخص مشارکت سیاسی برابر ۳/۱۱۴ می‌باشد.

آمار استنباطی

- بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش

با توجه به جدول آزمون کولموگروف اگر سطح معناداری برای کلیه متغیرهای مستقل و وابسته بزرگتر از سطح خطای ۵ درصد باشد توزیع داده‌ها نرمال می‌باشند. (جدول ۴-۸).

فصلنامه علمی -پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

آزمون نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی

متغیر	آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه
دینداری	۰/۱۴۸	۰/۰۰۰	نرمال نیست
مشارکت سیاسی	۰/۱۴۲	۰/۰۰۴	نرمال نیست

باتوجه به مقادیر جدول فوق که سطح معناداری آزمون برای تمامی متغیرها کمتر از میزان ۰/۰۵ می‌باشد، می‌توان بیان کرد که فرضیه H0 رد شده و لذا توزیع متغیرها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند. لذا برای بررسی روابط متغیرهای پژوهش و بررسی فرضیات از روش‌های ناپارامتری استفاده می‌شود.

بررسی روابط بین شاخص‌های پژوهش

در این بخش برای آزمون همسبتگی به دلیل ناپارامتری بودن توزیع داده ها به وسیله آزمون همبستگی اسپیرمن به بررسی رابطه بین متغیرهای اصلی پرداخته شده است. (جدول ۴-۹).

H_0 بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود ندارد.

H_1 بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد.

همبستگی میان متغیرهای پژوهش

عامل	عوامل ایجاد کننده	عوامل کمک کننده	عوامل پیش برنده
دینداری	۱	۰/۶۵۳	۰/۷۳۷
مشارکت سیاسی	۰/۷۳۷	۰/۶۸۶	۱

نتایج حاصل از همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای اصلی پژوهش در جدول فوق آورده شده است. همانطور که از جدول مشخص است (کلیه اعداد بین صفر تا یک می باشند) سطح معنی‌داری ضرایب همبستگی کمتر از ۵ درصد می‌باشد در نتیجه فرضیه صفر رد شده و فرضیه مقابل تایید می‌شود و نشان می‌دهد بین کلیه متغیرهای پژوهش، همبستگی معنادار وجود دارد.

۸-۳-یافته های آماری

در ابتدا سوالات تحقیق را مجددا مطرح می کنیم تا روشن شود تحلیل های آماری آیا جواب گوی سوالات و اثبات کننده فرضیات هستند یا نه؟

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

۱. افزایش دانش در دانشجویان سبب عمیق تر شدن نگاه آنان به دین می گردد

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
خیلی زیاد	۹۹	۲۰.۹٪
زیاد	۱۰۴	۲۲٪
متوسط	۱۷۰	۳۵.۹٪
کم	۶۰	۱۲.۷٪
خیلی کم	۴۰	۸.۵٪
جمع	۴۷۳	۱۰۰٪

همانگونه که در بررسی پاسخ ها روشن می شود ۶۰ نفر از مصاحبه شوندگان با انتخاب گزینه های متوسط،زیاد وخیلی زیاد که ۷۸. ۸۸٪ از مجموع پاسخگویان را تشکیل میدهدو بر ارتباط بین افزایش دانش وعمیق تر شدن نگاه به دین صحه گذارده و ارتباط مستقیم دانش و دین را تآیید نموده اند.

۱- ۲به نظر می رسد بعد تجربی دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان تاثیرگذار است.

نمودار شماره ۴-۱: ارتباط دین ودانش

۱-۳ به نظر می رسدبعداعتقادی دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان تاثیرگذار است.

نمودارشماره ۴-۲: فهم دینی با افزایش دانش بیشتر میشود

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

۱-۴ به نظر می رسد بعد پیامدی دینداری بر مشارکت سیاسی دانشجویان تاثیرگذار است.

نمودار شماره ۴-۳: ارتباط افزایش تجارب دانشجویان وفهم آنان از اعتقادات دینی

۱-۵ به نظر می رسد نوع دین داری بر مشارکت سیاسی دانشجویان تاثیر گذار است.

نمودار شماره ۴-۴: ارتباط تجارب دانشجویان و پذیرش بیشتر آنان از دین

بررسی یکایک پارامترهای مؤثر برمشارکت سیاسی در هر فرضیه

فرضیه	کمیت آماری	فرضیه پنجم	فرضیه چهارم	فرضیه سوم	فرضیه دوم	فرضیه اول
ضریب همبستگی	مقدار	۰/۳۸	۰/۱۳۳	۰/۲۷۶	۰/۵۱۹	۰/۰۲۷
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۱۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۳۹۸
رگرسیون	ضریب تعیین	۰/۱۴۴	۰/۰۱۸	۰/۰۷۶	۰/۲۶۹	-
	ضریب تعدیل	۰/۱۳۴	۰/۰۱۴	۰/۰۶۶	۰/۲۶۶	-
	خطای استاندارد	۸/۴۲	۱۱/۴۱	۸/۷۳	۹/۸۵	-
F آزمون	Fمقدار	۱۴/۹۷۷	۴/۶۶	۷/۳۳	۹۵/۳۱	-
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۳۲	۰/۰۰۸	۰/۰۰۰	-

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

شیب خط رگرسیون	مقدار	± ۰/۲۰۳ ۰/۷۸۷	± ۰/۱۵۱ ۰/۳۲۷	± ۰/۱۱۴ ۰/۳۰۸	± ۰/۱۲۵ ۱/۲۲	–
	t	۳/۸۷	۲/۱۶۰	۲/۷۱	۹/۷۶	–
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۳۲	۰/۰۰۸	۰/۰۰۰	–
ضریب ثابت رگرسیون	مقدار	± ۵/۱۱ ۲۱/۱۲	± ۳/۲۹ ۳۰/۵۸	± ۴/۰۲ ۳۰/۰۴	± ۲/۴۴ ۱۴/۴۳	–
	t	۴/۱۴	۹/۳۰	۷/۴۷	۵/۹۱	–
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	–
ß	مقدار	۰/۳۸۰	۰/۱۳۳	۰/۲۷۶	۰/۵۱۹	–

تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که بین میزان پایبندی به اصول مذهبی بودن با مشارکت سیاسی در دانشجویان مورد بررسی، ارتباط معنی داری وجود دارد؛ هرچند ارتباط معنی داری بین متغیر اخلاق بر مشارکت سیاسی غیررسمی، مشارکت ذهنی – روانشناختی مشاهده نشد، ولی در تمام ابعاد مشارکت سیاسی، بعد اعتقادی به مناسک مذهبی پیش بینی کننده مهم تری است و ارتباط بیشتری با مؤلفه های مشارکت سیاسی دارد. در مجموع رابطه مناسک مذهبی با تمام ابعاد مشارکت سیاسی معنی دار است. بعد اعتقادی – مناسک در بر گیرنده باورها و آداب و سنت هایی است که انتظار می رود افراد با توجه به دین خاص خود به آنها اعتقاد داشته باشند و آنها را به جای بیاورند.یافته های پژوهش با نظریه آلپورت همانند و هماهنگ است. از دیدگاه وی دین عملا به عنوان یک سیستم ارزشی به حرکت های انسان جهت داده، هدفمند نموده و به سوی اعتلای روانی، انسانی و تکامل رهنمون می سازد. به عقیده آلپورت، مذهب به عنوان یک سیستم ارزشی باعث وحدت بخشیدن به حیات انسان می شود و به عنوان یک منبع یا عامل همبستگی اجتماعی عمل کرده و انسان دینی مسئول خود و محیط اجتماعی است و در برابر ارزش ها و ضدارزش ها موظف انگاشته شده است.

نمودار شماره ۴-۵: ارتباط بین برداشت دانشجویان از دین وتجارب آنان

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

سال چهاردهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۳

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

همانگونه که در نمودارهای فوق مشخص است چهار عامل اصلی که در فرضیات هم از آنان به عنوان متغیر های مداخله گر وتاثیر گذار نام برده شده شامل متغیر های مناسک،تجربه،اعتقاد و دانش تاثیر بسزایی در تعمیق دینداری و درنتیجه مشارکت های آنان دارد . که همین موضوع در ترسیم گرافیکی نرم افزار ایموس نیز بوضوح نمودار است. کلیه یافته های حاصل پرسش نامه در نرم افزار آیموس باز تحلیل گردید و تمامی یافته ها مجددا مورد تاییدقرارگرفتند که ساختار گرافیکی ومحورهای برازش شده آن درتائید این موضوع می باشد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

فصل پنجم: نتایج و پیشنهادات

نتایج این تحقیقات نشان داده که افراد دارای جهت گیری مذهبی و از نظر شناخت سیاسی در حد بالایی قرار دارند و دین و مذهب تأثیر قابل ملاحظه ای در کنش سیاسی این افراد دارد. کسانی که دارای عقاید و علاقه مذهبی بودند گرایش خاصی نسبت به عضویت در برخی از احزاب سیاسی و انجام مشارکت در امور سیاسی داشتند. قابل ذکر است که چنین تحقیقاتی درباره نمونه‌های مختلف از نظر سنی،نژادی، سطح تحصیلات و . . . انجام شده است؛ با وجود این تفاوت‌ها همه آنها به این نتیجه وجود رابطه میان میزان دینداری و مشارکت سیاسی دست یافتند. این شباهت بین نتایج نشان می دهد که با وجود تفاوت فرهنگی و تفاوت در تعریف از مذهب در فرهنگ ها و نژادهای مختلف، باز هم میان گرایش مذهب و افزایش مشارکت سیاسی رابطه وجود دارد. بر اساس این یافته ها می توان انتظار داشت در جوامع مذهبی میزان مشارکت سیاسی افراد بالاتر باشد. البته ناگفته پیداست که دینداری صرفا یکی از عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی است و تغییر آن در جامعه هم به صورت یکباره و در یک محدوده زمانی کوتاه اتفاق نمی افتد، با این وجود دینداری پیش بینی کننده مهمی برای مشارکت سیاسی است؛ زیرا بر اساس آموزه‌های دینی بر مسلمین لازم است در تشکیل جامعه اسلامی و تثبیت و استقرار آن همت ورزند و یکی از شئون اجتماعی شدن دخالت در امور سیاسی و کسب استقلال و به دست آوردن عزت و سیادت اجتماعی است. از این نکات سمت و سوی مشارکت سیاسی و جهت اصلی آن در جامعه اسلامی روشن می شود. دانشجویان یکی از قشرهای جامعه هستند که به اقتضای عوامل مختلفی در التهاب و هیجان سیاسی، انگیزه و استعداد فراوانی برای مشارکت در امور سیاسی جامعه دارند که بر اساس یافته های پژوهش، دینداری و باورهای مذهبی نقش تعیین کننده ای در میزان مشارکت آنها دارد لذا . با توجه به آزمون همبستگی پیرسون بین ابعاد مناسکی، پیامدی، اعتقادی و تجربی دینداری با مشارکت سیاسی رابط مثبتی برقرار میباشد. همچنین نتایج آزمون ضریب همبستگی چندگانه نشان می دهد که همبستگی متوسطی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته وجود دارد ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۲۴۳. / نشان می دهد که حدود ۲۴/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته مشارکت سیاسی توسط متغیرهای مستقل تحقیق تبیین می شوند. نتایج این آزمون حاکی از آن است. بعد مناسکی و بعد پیامدی دینداری بیشترین سهم معنی داری را در پیش بینی پراکندگی مشارکت سیاسی دارا می باشند.

بنابراین تقویت باورهای دینی و فراهم کردن بستر تجربه‌های دینی سالم در محیط‌های دانشگاهی می‌تواند به ارتقای مشارکت سیاسی جوانان کمک کند.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

منابع و ماخذ

الف) منابع فارسی

۱) آخوندی، محمدباقر، محلاتیان بابکی.(۱۳۹۵) بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مشارکت دینی دانشجویان دانشگاه بیرجند، فصلنامه مطالعات فرهنگی-اجتماعی هراسان، سال ۱۰، شماره ۴.

۲) آلپورت، گوردون. (۱۹۶۶). زمینه‌های دینی تعصب. به نقل از: شجاعی‌زند، حسین. (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی دین. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

۳) باقریان جلودار، م. و فرد، ا. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان. فصلنامه علوم اجتماعی.

۴) برگر، پیتر، لاکمن، تامس (۱۳۷۵). ساخت اجتماعی واقعیت، رساله ای در جامعه شناسی شناخت، ترجمه فریبرز مجیدی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

۵) برگر، پیتر. (۱۳۶۹). چالش سکولاریزاسیون (ترجمه احمد اشرف). تهران: نشر مرکز.

۶) پاتنام، رابرت. (۱۳۸۰). سرمایه اجتماعی: ارزش شبکه‌ها برای زندگی مدنی (ترجمه محمدعلی کیان‌پور). تهران: نشر مرکز.

۷) پارسونز، تالکوت. (۱۳۷۹). نظام اجتماعی (ترجمه احمد آرام). تهران: نشر ققنوس

۸) پناهی، محمدحسین، شایگان، فریبا.(۱۳۸۶). نگرش جدید به علم سیاست، مترجم: منوچهر شجاعی، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی.

۹) تاج مزینانی، علی‌اکبر.(۱۳۸۲). مشارکت سیاسی جوانان: ابعاد و پویایی‌ها، فصلنامه مطالعات جوانان، شماره سوم.

۱۰) جباری، حبیب.(۱۳۷۸) مشارکت و توسعه اجتماعی، مجموعه مقالات همایش توسعه اجتماعی وزارت کشور.

۱۱) دال، رابرت .(۱۳۶۴).تجزیه وتحلیل سیاست، حسین مظفریان، تهران، نشر مظفریان .

۱۲) دورکیم، امیل. (۱۳۹۵). جامعه‌شناسی دین (ترجمه حسن بلخاری). تهران: نشر نی

۱۳) راش، مایکل.(۱۳۷۷). جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، منوچهر صبوری، تهران،انتشارات سمت،

۱۴) رحمانی، علی و احمدی، زهرا. (۱۳۹۴). دینداری و رفتار سیاسی جوانان. پژوهشنامه علوم سیاسی.

۱۵) سراج زاده، سیدحسین و توکلی، مهناز.(۱۳۸۰). بررسی تعریف عملیاتی در پژوهش های اجتماعی، نامه پژوهش، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال پنجم، شماره ۲۰و۲۱.

۱۶) سلطانی، اختر و حامد حیاتی(۱۳۹۹). واکاوي نقش اخلاق و دینداري در معناداري زندگی با تاکید بر راهکارهاي قرآن کریم، مطالعات میان فرهنگی،(علمی-پژوهشی). سال پانزدهم، شماره۴۴، پاییز.

۱۷) شجاعی زند،علیرضا.(۱۳۸۰).دین؛ جامعه وعرفی شدن، جستارهایی در جامعه شناسی دین، تهران نشرمرکز.

۱۸) طالبی، ابوتراب، حاجیلو، زینب.(۱۳۹۲). تاثیر دینداری بر اعتماد (فراتحلیل پژوهش های ده سال اخیر در ایران)، جامعه شناسی تاریخی، دوره ۵، شماره ۱،

۱۹) طباطبایی، محمدحسین.(۱۳۶۳).المیزان،قم، بنیادفکری وعلمی علامه طباطبایی.

۲۰) کریمی، س. و موسوی، م. (۱۳۹۷). نقش دینداری در اعتماد و مشارکت اجتماعی دانشجویان. مجله جامعه‌شناسی ایران

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

۲۱) کریمی فرد، حسین، ساجدی فر، نوری، غزلاوی، علی، لویمی، عبدالامیر.(۱۳۹۶). بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی، فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان خوزستان، سال ششم، شماره ۲۱،
۲۲) گلاک، گوردون، و استارک، روبرت. (۱۳۷۰). نظریه‌های جامعه‌شناسی دین (ترجمه حسین عظیمی). تهران: سمت.
۲۳) گلاک، چارلز و استارک، رادنی. (۱۹۶۵). دین و جامعه در تنش. ترجمه بخش‌هایی در: سلطانی، محمدرضا. (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی دین. تهران: سمت.
۲۴) محسنی، منوچهر و جاراللهی.(۱۳۸۲). عذرا؛ مشارکت اجتماعی در ایران، تهران، آرون،
۲۵) مرشدی، ابوالفضل.(۱۳۸۵). بررسی سطح دینداری و گرایش های دینی دانشجویان مطالعه موردی: دانشگاه صنعتی امیرکبیر، مجله جامعه شناسی ایران، دوره هفتم، شماره ۲ .
۲۶) موسوی، نجم الدین، سپهوند، رضا، جعفری، سلیمان، جعفری، افسانه.(۱۳۹۷).بررسی نقش دینداری در اعتماد و مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه لرستان، مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۵، شماره ۲،
۲۷) نیازی، محسن.(۱۳۸۳). تاملی در مورد رابطه بین ساختار قدرت در خانواده و مشارکت اجتماعی در شهر کاشان، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۳، خرداد
۲۸) هانتینگتون، ساموئل.(۱۳۷۳). موج سوم دموکراسی در پایان سده بیستم، احمد شهسا، تهران، روزنه÷
۲۹) الیاده، میرچاد.(۱۳۷۵). دین پژوهی، بهاالدین خرمشاهی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی ومطالعات فرهنگی،
۳۰) وبر، ماکس. (۱۳۸۴). اخلاق پروتستانی و روح سرمایه‌داری (ترجمه علی‌اکبر سعیدی سیرجانی). تهران: نشر نی.

ب) منابع لاتین

1) Barbour, Ian, Religion in an Age of Science, Harper & Row. , (1990)
2) Berger, Peter L. Reflections on the Sociolog of Religion Today,(2001)
3) Christopher J. Insole. “Why John Hick Cannot, And Should not Stay Out of The Jam Pot”, in Religious Studies, Vol. 36, No. 1, March. 8- (2000
4) Corbin Juliet & Anselm Strauss (2008) Basics of Qualitative Research :Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory;U.K:sage publications
5) Chalmers, Alan Francis, What Is This Thing Called Science: An Assessment of the Nature and Status of Science and its Method, OpenUniversity Press, Second Edition. (1982),
6) Fulton, Aubyn. S. (1997) "Identity status, Religious- Orientation and Prejudice". Journal of Youth and Adolescence, 26(1):1-11.
7) Hilton, S. (2000) Suicide Rates and Religious Commitment in Young Adult Males in Utah. Brigham Young University.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]

8) Hoffman, M. & Dodd, J. (2014). Religion, Gender and Political Participation in Africa. Journal of Politics.

9) Huntington, S. (1993). The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. University of Oklahoma Press

10) God Has Many Names, London: Macmillan. (1980).

11) Greenberg, A. "The church and the revitalization of politics and community", Political Science Quarterly. 115: 377-394. (2000),

12) Geertz, C. "Interpretation of culture", selected essays, New York, basic book(1973),

13) Hick,John,Disputed Ouestbns in thedogy and the Philosophy of Religion,Yale,Now York university press. (1993)

14) Nasr, Seyyed Hossien, The Need for a Sacred Science,Curzon Press. (1993),

15) Urquhart, Cathy. (2013) Grounded Theory for Qualitative Research : Practical Guide, U.K:Sage publication

16) Reasoned and Belief in God, Notre Dame: University of Notre Dame Press. (1983).

17) Schleiermacher, Friedrich, The Christain Faith, (Ed.), H. R.

18) Stiver, Dan R., The Philosophy of Religious Language Sign, Symbol & Story, Blackwell Publisher. (1996),

19) Verba, S., Schlozman, K., & Brady, H. (1995). Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics. Harvard University Press.

20) Warranted Christian Belief, New York: Oxford University Press. (2000).

21) Warrant: The Current Debate, New York: Oxford University Press. (1993)

Sites:

www.findaricls.com.

https://dictionary.abadis.ir/?lntype=dehkhoda,fatofa,moeen,amid&word

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۱۰۴

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید:

خراسانی، مرضیه؛ صداقتی فر، مجتبی؛ پریمی، علی (۱۴۰۳)، «نوع دینداری دانشجویان وتاثیرآن بر مشارکت سیاسی» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۴، ش۱، بهار ۱۴۰۳، صص ۹۳-۷۳.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-30]